

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 9ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1956

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΩΝ

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τῶν τακτικῶν μελῶν: α) τοῦ **Φαίδωνος Κουκουλέ**, ἐπελθόντα τὴν 15 Ἰανουαρίου, καὶ β) τοῦ **Γρηγορίου Παπαμιχαήλ**, τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔ.ξ., καὶ ἐξαίρει εἰς σύντομον λόγον τοῦ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιστημονικὴν δρασίαν τούτων.

Ἀκολούθως λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἰωάνν. Καλιτσουνάκης** ὁμίλησεν ὡς κάτωθι περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ *Φαίδωνος Κουκουλέ*.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Φαίδωνος Κουκουλέ, ἔστω καὶ εἰς προκεχωρηκυῖαν ἡλικίαν (1881-1956), εἶναι διὰ τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἀπώλεια βαρεῖα καὶ καταθλιπτικὴ.

Δὲν ἠδυνήθη ἐκ τοῦ σχετικῶς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος ὅπου ἔδρασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ νὰ παράσχη τόσα ὅσα ἤθελε καὶ ὅσα ἴσως θὰ ἀνέμενέ τις ὅτι θὰ ἠδύνατο ἀκόμη νὰ κάμῃ, ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν νέων θεμάτων τὰ ὁποῖα εἶχε πρόχειρα, ἐκ τῶν πρωτοτύπων μελετῶν τὰς ὁποίας εἶτε ἐν διατριβαῖς εἶτε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐν ἀλληλοδιαδόχοις βιβλίοις ἐδημοσίευσεν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπελθὼν ἀφῆκε ἀξιόλογον κληρονομίαν εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν βυζαντινολόγους τὰ ἔργα του καὶ τὸ παράδειγμά του ὡς ἀκαταπονήτου συλλέκτου ἐπιστημονικῆς ὕλης καὶ τὴν ἀξιολόγον ἐρευνητοῦ καὶ ἐρμηνευτοῦ αὐτῆς.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ Πανεπιστημίῳ ἐστάλη ὡς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν καὶ διεύρυνσιν τοῦ φιλολογικοῦ του ὀρίζοντος καὶ πρὸς περισσοτέραν ἐμβάθυνσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον.

Πρὸ τῆς εἰς Γερμανίαν μεταβάσεώς του εἶχον ἤδη γνωρισθῆ μετ' αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Χανίοις. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἤρχετο κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς ὄτε ἐσπούδαζε, διότι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ αἱ ἀδελφαὶ του, ἡ μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτο ἐκεῖ διδασκάλισσα· εἶχον γνωρίσει τὸν τόπον καὶ εἶχον γνωρισθῆ οἰκείως μὲ πολλοὺς κατοίκους τῆς πόλεως. Ἐκ τούτου ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐκλογή τῆς συντροφου τῆς ζωῆς του μετὰ ταῦτα.

Ἡ ἐν Γερμανίᾳ διαμονὴ του καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐν Μονάχῳ διδασκαλία τοῦ Krumbacher ἐπέδρασεν, ὡς φαίνεται, βαθέως καὶ ἀποφασιστικῶς εἰς τὸν νεαρὸν ἐπιστήμονα διὰ τὴν περαιτέρω ἐκλογὴν τῶν σπουδῶν καὶ μελετῶν του.

Δὲν δύναται δὲ πλέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀτύχημα ἡ ἀποτυχούσα ποτε ἀπόπειρά του πρὸς κατάληψιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν ἀναφερομένης· διότι δὲν θὰ ἦτο τότε δυνατόν εἰς αὐτὸν νὰ συγγράψῃ καὶ ἐκδώσῃ τόσα ἔργα ἀφορῶντα εἰς τὸ Βυζαντινὸν καὶ τὸν πολιτισμὸν του.

Ἐπανελθὼν τῷ 1911 ἐκ Γερμανίας προσελήφθη εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρύσει ὁ ἀοίδιμος Γεώργιος Χατζιδάκις καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ διορισμοῦ του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ διορισμὸς του εἰς τὸ Λεξικὸν καὶ ἡ μακρὰ ἐκεῖ παραμονὴ καὶ ἐργασία του ἐκράττην τὴν ἰδιοφυίαν του διὰ τὰς μελέτας τὰς σχετιζομένας πρὸς τὸν Βυζαντινὸν καὶ νεοελληνικὸν βίον. Εἶχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τάσιν τινὰ ἔκδηλον διὰ γραμματικὰς καὶ λεξιλογικὰς μελέτας καὶ ἐνθυμοῦμαι κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐν Βερολίνῳ παραμονῆς του μὲ πόσῃ ἐπιμέλειαν καὶ πόσον ἀνελλιπῶς ἤρχετο καὶ ἠκούομεν μαζὶ τὴν χειμαρρῶδη ἐπιστημονικὴν παράδοσιν τῆς γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὑπὸ τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου Wilhelm Schulze (πρβλ. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 10, 1935, σελ. 90 ἐξ.).

Τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου ἐξέθηκε μαθητῆς του εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 23^{ου} τόμου τῆς Ἐπετηρίδος Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ὁ ὁποῖος τόμος ἀφιερῶθη εἰς αὐτὸν ὡς τὸν ἰδρυτὴν καὶ θεμελιωτὴν τῆς Ἑταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἡ ἐπετηρὶς αὐτὴ μὲ τοὺς 23 τόμους της, ἀποτελεῖ ἐν ἐπιβλητικὸν καὶ διαρκὲς μνημεῖον τῆς ἐνεργητικότητος καὶ φιλοπονίας τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, ὅστις, ἐνῶ ἄλλοι θὰ ἀπεδυσπέτουν, κατώρθωνεν αὐτὸς νὰ ἐξευρίσκῃ ἢ νὰ ἐκμαιεῖ τὰ μέσα πρὸς ἀπρόσκοπτον συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ πολυτίμου τούτου καὶ γνωστοτάτου καὶ ἐν τῇ Δύσει περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον περιέχει διατριβὰς ἑλλήνων καὶ ξένων ἐπιστημόνων. Πρὸς τοὺς ξένους εἰδικοὺς ἐπιστήμονας ἐφρόντιζε πάντοτε ὁ Κουκουλὲς νὰ διατηρῆ ἀγαθὰς σχέσεις καὶ ζωηρὰν ἀλληλογραφίαν. Ὁφέλει οὕτω καὶ γενικώτερον τὰ γράμματα παρ' ἡμῖν. Ἡ Βυζαντινολογία εἶναι σήμερον διεθνῆς ἐπιστήμη. Ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς θεραπεύουν καὶ καλλιεργοῦν τὴν ἐπιστήμην αὐτήν,

ἢ ὅποια πλὴν ἄλλων συντελεῖ τόσον καὶ εἰς διαφώτισιν καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ βίου. Θὰ προσέφερε δὲ πολὺ κακὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα, ἐὰν τυχόν τις παρ' ἡμῖν ἐπεζήτει νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ ξένων Βυζαντινολόγων. Οὐδὲ δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ὁδηγίαν ἢ καὶ τὴν κατεύθυνσιν μόνοι τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Τοῦτο ἴσως μόνον διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ δυνάμεθα νὰ διεκδικήσωμεν καὶ νὰ ἔχωμεν. Τὸ πολύτομον καὶ μνημειῶδες ἔργον τοῦ Κουκουλὲ « Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς » θὰ παραμείνῃ ὡς διαρκῆς τιμὴ εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦ ἀνδρὸς ὄνομα, εἶναι δὲ εὐτύχημα ὅτι τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτούτον τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κυρίου Merlier εὐρέθη πρόθυμον εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου· πρέπει οἱ βυζαντινολόγοι ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιστήμονες νὰ τὸ εὐγνωμονοῦν. Ἡ ἐπιτυχὴς ἀσχολία τοῦ Κουκουλὲ μὲ τὰς μελέτας αὐτὰς προσεπόρισεν εἰς αὐτὸν τὸ σπάνιον παρ' ἡμῖν ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ προνόμιον νὰ ἰδρῦθῃ χάριν αὐτοῦ προσωπικῶς εἰδικὴ ἔδρα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἣνοιξε δὲ εἰς αὐτὸν (1951) καὶ τὰς πύλας τῆς Ἀκαδημίας. Θὰ ἠδύνατο ὁ ἀνὴρ νὰ καυχᾶται ὅτι καὶ εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς θέσεις ἐπεβλήθη ἕνεκα τῶν τοιούτων ἐπιστημονικῶν του ἐρευνῶν.

Δὲν δύναμαι νὰ ἀναφέρω ὅλα καὶ ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του. Πρέπει νὰ δημοσιευθῇ ἀκριβῆς κατάλογος αὐτῶν· τοῦτο ἔπρεπε ἤδη νὰ ἔχη γίνῃ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ τιμητικοῦ του τόμου, καὶ εἶναι αἰσθητὴ παράλειψις ὅτι δὲν ἔγινεν, ἀλλ' ἀνεγράφησαν μόνον παραπομπαί.

Τὰ ἔργα καὶ αἱ διατριβαί του εἶναι πολυειδοῦς ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου: Γλωσσικοῦ, Λαογραφικοῦ, Ἱστορικοῦ καὶ Ἐκπαιδευτικοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἰδίων γνωμῶν ἢ ἐρμηνειῶν αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται, ὡς εἰκόσ, ἀπλῶς καὶ μετριοφρόνως, χαρακτηρίζει τὰ ἔργα του ἄκρα ἐπιστημονικὴ εὐσυνειδησία, σχεδὸν οὐδὲν ἀναφέρει ἀμάρτυρον, εἶναι δὲ ἐκπληκτικὸν τὸ πλῆθος τῶν ἔργων καὶ πραγματειῶν ἡμετέρων καὶ ξένων τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν συγγραφὴν ἢ σύνταξιν τῶν ἔργων του.

Θέλω νὰ καταλήξω μὲ τὴν μνείαν τῶν ἀσχολιῶν του μὲ τὰ ἔργα τοῦ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου. Ἴσως τὸ δίτομον ἢ μᾶλλον τρίτομον ἔργον του (1953) περὶ τῶν Λαογραφικῶν καὶ Γραμματικῶν τοῦ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου νὰ εἶναι τὸ συστηματικώτερον ἐκ τῶν ἔργων του καὶ τὸ ἑξαντλητικώτερον τοῦ ὑπὸ πραγμάτων θέματος. Χαίρω ὅτι διὰ τῆς πρώτης μου μελέτης τῷ 1909 περὶ τοῦ λογίου τούτου καὶ πολυμαθεστάτου Ἱεράρχου ἐδόθη παρ' ἡμῖν ἡ ἀφορμὴ πρὸς ἔρευναν καὶ συστηματικὴν μελέτην τῶν ἔργων του. Μετὰ τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀρέθῃ ἀποτελεῖ τὴν τριάδα τῶν ἐπιφανεστάτων βυζαντινῶν λογίων.

Τοσαῦτα περὶ τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου καὶ φίλου, τοῦ ὁποίου καὶ τὰ πνευ-

ματικά ἔργα καὶ τὸ μειλίχιον, πρῶτον καὶ καλοκάγαθον ἦθος θὰ παραμείνῃ ἀλησμόνητον εἰς ὄσους τὸν ἐγνώρισαν ἐν τῇ ζωῇ ἢ μετ' αὐτοῦ συνεδέθησαν διὰ φιλίας καὶ οἰκειότητος.

★

Ἐν συνεχείᾳ ὠμίλησεν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς, ἀκαδημαϊκός, κ. Δημ. Μπαλᾶνος περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ ὡς ἑξῆς:

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν πενθεῖ διὰ τὸν θάνατον καὶ ἐτέρου ἐπιλέκτου μέλους αὐτῆς, τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ.

Ὁ Γρηγόριος Παπαμιχαήλ ἐγεννήθη ἐν Ἰππείῳ τῆς Λέσβου τῷ 1874. Τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν ἔλαβεν εἰς τὴν γενέτειράν του, τὰ δὲ γυμνασιακὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα διήκουσεν εἰς τὰς θεολογικὰς σχολὰς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Χάλκης καὶ ὕστερον εἰς τὴν θεολογικὴν ἀκαδημίαν τῆς Πετροουπόλεως, ὅθεν ἔλαβε πτυχίον καὶ βραδύτερον διδακτορικὸν δίπλωμα τῆς Θεολογίας.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις θεολογικῆς σχολῆς τοῦ σταυροῦ. Ἐν ἔτει 1918 ἐξελέγη καθηγητῆς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τὰ μαθήματα τῆς ἀπολογητικῆς καὶ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς θεολογίας.

Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1936-1937 ὁ Παπαμιχαήλ διετέλεσε πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπερ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐώρταζε τὴν ἑκατονταετηρίδα του. Τῷ 1945 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1954 πρόεδρος αὐτῆς. Κατόπιν μακρᾶς ἀσθενείας ἀπεβίωσε τὴν 25 Ἰανουαρίου τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Ἡ συγγραφικὴ δράσις τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου ὑπῆρξε πλουσιωτάτη κατὰ ποῖον καὶ ποσόν. Αἱ συγγραφαὶ του ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὸν κλάδον τῆς ἐιδικότητός του, τὴν ἀπολογητικὴν, τῆς ὁποίας ἐξέδωκε τὸ πρῶτον μέρος. Ἐγραψεν ἐπίσης διαφόρους ἀπολογητικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: περὶ τῶν σχέσεων Χριστιανισμοῦ καὶ σοσιαλισμοῦ, τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου, σοσιαλιστικῶν εἰδώλων κατάλυσις, πνευματισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς, ἡ ἀπολογητικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις. κύριος χαρακτῆρ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ἀκαδημαϊκοὶ περίπατοι, ὁ Πασκάλ ὡς ἀπολογητῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον, ὁ Ρενάν καὶ ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, ὡς καὶ ἡ περὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ μελέτη του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἄγαν ἐξαίρει τὴν στάσιν τοῦ Παλαμᾶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἡσυχαστικῆς ἔριδος. Ἀλλὰ καὶ γενικωτέρου περιεχομένου ἔργα συνέγραψεν, ὡς λ. χ. μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀποκάλυψις τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ». Εἰς τὴν μελέτην του περὶ τῆς σχέσεως ἐκκλησίας καὶ θεάτρου ὁρθότατα ἀποφαίνεται ὅτι «ἡ τέχνη καὶ τὸ θέατρον εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀπαραίτητα ἐν

τῆ ζωῆ τῆς ἀνθρωπότητος» καί, ἀντικρούων ἀντιθέτους γνώμας, προσθέτει ὅτι οὐδείς λόγος σήμερον ὑπάρχει, ὅπως ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς κληρικούς ἢ φοίτησις εἰς καλὰς καὶ ἠθικὰς θεατρικὰς παραστάσεις (ἐλληνικῶν δραμάτων) καὶ εἰς εὐπρεπεῖς συναυλίας. Εἰς μελέτην του περὶ καύσεως τῶν νεκρῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «καῦσις ἢ ἐνταφιασμός», χαρακτηρίζει τὸ θέμα ὡς θρησκευτικῶς ἀδιάφορον. Εἰς τὸ τελευταῖον του σύγγραμμα ἐξ 650 σελίδων «Μάξιμος ὁ Γραικός» (1951) εἰκονίζει τὴν ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν τοῦ κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα ἀκμάσαντος πρώτου φωτιστοῦ τῶν Ρώσων καὶ ἐλεγκτοῦ τῶν κακῶς κειμένων.

Ὁ Παπαμιχαὴλ διηύθυνε διάφορα ἐκκλησιαστικά καὶ θεολογικά περιοδικὰ καὶ δὴ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Φάρον καὶ τὸν Πάνταϊνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἐν Ἀθήναις τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Κήρυκα, ὡς καὶ τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἅτινα μέχρι τέλους τοῦ βίου του διηύθυνε καὶ εἰς τὰ ὅποια ἐδημοσίευε πολλὰς μελέτας καὶ ἄρθρα του.

Ἐπωφελούμενος τῆς γνώσεως τῆς ρωσικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἔγραψεν ἱκανὰς λογοτεχνικὰς μελέτας, ὡς περὶ τῆς λογοτεχνικῆς δράσεως τοῦ Μαξίμ Γκόρκι καὶ τοῦ Λέοντος Τολστόϊ καὶ μετέφρασε τὸ ἀριστούργημα τοῦ Λέρμοντοφ ὁ «Δαίμονας» μετὰ κριτικῆς εἰσαγωγῆς. Καὶ ἄλλας ἱκανὰς μελέτας μετέφρασεν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ, ὡς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῶν ἁγίων γραφῶν», ἄλλην ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐπιστήμονες καὶ Θρησκεία» καὶ ἄλλας.

Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν εἰς τὰ περιορισμένα χρονικὰ ὅρια τῆς προκειμένης ὁμιλίας νὰ γίνῃ πλήρης ἀνάλυσις τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου· τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ εἰς εἰδικὴν πραγματείαν ἢ ὁμιλίαν. Πάντως ὅμως δύναται ἀναντιρρήτως νὰ τονισθῆ ὅτι ὁ Παπαμιχαὴλ, κάτοχος μεγάλης μορφώσεως, προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην.

Ὡς ἀπολογητῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ ἀειμνήστος συναδέλφος ἐβιάδιζε πάντοτε τὴν μέσσην ὁδὸν τῆς φρονήσεως, ἀποφεύγων ἀψυχολογήτους συγχρόνους τάσεις, δι' ὧν καταδικάζεται πᾶσα τέρψις καὶ χαρὰ, κατὰ λησμονηθέντα καλβινίζοντα πρότυπα, φέροντα τὸ ἀντίθετον τῆς προσδοκωμένης ὠφελείας.

Ὁ Παπαμιχαὴλ ἦτο πάντοτε μεμετρημένος, ἄνευ ὑπερβολῶν καὶ φαρισαϊσμῶν, μὲ ἐπίγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν της, εὐγενῆς καὶ εὐπρεπεῖς εἰς τὰς συζητήσεις, ἀποφεύγων ἀκρότητας καὶ προσωπικὰς ἀντεγκλήσεις.

Ἄν καὶ ἐκ χαρακτῆρος συντηρητικὸς, πρῶτος καὶ μειλίχιος, δὲν ἠμποδίζετο νὰ ἐκφέρῃ σαφῶς τὰς γνώμας του καὶ νὰ ἐλέγχῃ ὅ,τι ἐνόμιζε κακόν, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ εἶναι ἐκ τῶν χαριζομένων πρὸς πάντας καὶ διὰ πάντα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῶν γνωρίζοντων «ἔστιν ἃ καὶ προσκρούειν ὑπὲρ τοῦ βελτίονος».

Ἡ προσωπικότης τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαὴλ εἶναι ἀξία παντὸς σεβασμοῦ.

δὲν ἐδίδασκε μόνον διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὑπερόχου ἤθους του. Ἡ μνήμη του ὡς ἐπιστήμονος καὶ ἀνθρώπου θὰ παραμένῃ ἐς αἰὲ ἐν τιμῇ καὶ ἡ δρᾶσίς του θὰ εἶναι φωτεινὸν ὑπόδειγμα διὰ τὰς μελλούσας θεολογικὰς γενεάς.

Τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ αἰωνία ἡ μνήμη.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ κ. Σπ. Δοντᾶς παρουσίασε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωνστ. Μουτζιθροπούλου, «Καρδιολογία», τόμ. Α', καὶ εἶπε περὶ τοῦ ἔργου τὰ ἑξῆς:

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν Α' τόμον τῆς Καρδιολογίας τοῦ ἐιδικοῦ ἱατροῦ κ. Κωνστ. Χ. Μουτζιθροπούλου, ὅστις εἶναι μέλος πολλῶν ἐπισήμων Καρδιολογικῶν Ἑταιρειῶν, ὡς τῆς Ἀμερικανικῆς, τῆς Γαλλικῆς Καρδιολογικῆς τῶν Παρισίων καὶ τῆς Φλεβολογίας, ἔτι δὲ τοῦ Βρεταννικοῦ Ἰνστιτούτου Ὑγείας.

Ὁ ἐκδοθεὶς τόμος περιλαμβάνει ἐκ τῆς ὅλης Καρδιολογίας δύο μόνον κύρια καὶ σπουδαιότατα μέρη, ἧτοι τὸ περὶ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου καὶ τὸ περὶ στηθάγχης.

Αἱ δύο αὐταὶ παθήσεις τῆς καρδίας εἶναι ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καὶ συχνωτέρων νόσων, ἐξ ὧν ἀποθνήσκουν πλείστοι ἄνθρωποι ἀνὰ τὸν κόσμον.

Ὁ παρουσιαζόμενος τόμος ἀποτελεῖται ἐξ 861 σελίδων μεγάλου σχήματος, ἐκ χάρτου στιλπνοῦ καὶ παχέος, καθιστῶντος ἐκ τούτου πολὺ ὀγκῶδες τὸ βιβλίον. Αἱ τοιαῦται ιδιότητες τοῦ χάρτου ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καλὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν σαφεστέραν ἐμφάνισιν τῶν 360 περίπου εἰκόνων, ἐξ ὧν οὐχὶ ὀλίγοι εἶναι ἔγχρωμοι.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκλογή καὶ ἡ καλὴ ἐμφάνισις τῶν εἰκόνων συντελοῦν εἰς τὸ νὰ εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο πολὺ διδακτικόν.

Εἰς τὰ πλεῖστα κεφάλαια ὁ συγγραφεὺς προτάσσει τὰς ἀπαραιτήτους ἀνατομικάς, ἱστολογικάς, ἐμβρυολογικάς καὶ φυσιολογικάς γνώσεις περὶ τῆς ἀγγειώσεως τῶν κοιλότητων τῆς καρδίας καὶ περὶ τῆς νευρώσεως αὐτῆς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

Εἰδικώτερον δὲ διαλαμβάνει περὶ τῆς κανονικῆς αἰμοδυναμικῆς τῆς κυκλοφορίας τῶν στεφανιαίων ἀγγείων, ἅτινα ἀποτελοῦν ἰδιάζον καὶ ἐπίπλοκον σύστημα, τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς περιγράφει, πρὸς τὰς ὑπαρχούσας μεγάλας δυσχερείας, μετὰ πολλῆς σαφηνείας, προσθέτων καὶ πολλὰς σημαντικὰς καὶ πρωτοτύπους ἰδίας γνώμας.

Κατ' ἀρχὰς ὁ κ. Μουτζιθρόπουλος περιγράφει λεπτομερῶς καὶ σαφῶς τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ἀγγειακοῦ συστήματος τῆς καρδίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν στεφανιαίων ἀγγείων, ὡς καὶ τὴν φυσιολογικὴν καὶ αἰμοδυναμικὴν λειτουργίαν τῆς στεφανιαίας κυκλοφορίας ἐν γένει.